

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Ваня Зидарова

относно дисертационния труд на доц. д-р Вера Маровска

„Граматическите признаци *определеност* и *относителност* и пространствено-времето локализация на изказването”

Научният труд на д-р Вера Маровска е сполучлив опит да се намери пресечната точка между именната и глаголната система в сферата на българската морфология. Основният изследователски проблем е установяване и анализ на взаимовръзка между две морфологични категории: *определеност* : *неопределеност* и *таксис*. Изходната научна хипотеза е, че съществува общ семантико-функционален елемент в двете категории, който – според авторката - е референтността. Прочитът на определеността и относителността /респективно именните и глаголните форми/ през призмата на референциалната теория е относително иновационен. По-често той се прилага по отношение на детерминацията /множество изследвания през 80-те и 90-те години на XX в./, но относително рядко е прилагането му спрямо глаголните категории.

Основните понятия, върху които е изградено изследването, са граматическите признаци *определеност* /при именната/ и *относителност* /при глагола/. Тяхна пресечна точка е *реферативността*. Реферирането на обекти става посредством определените именни фрази, а реферирането на събития – посредством относителните форми на категорията таксис. Така през призмата на референцията биват анализирани пространствените и времевите аспекти на изказването. Лингвистичните наблюдения и заключения се опират на солидна философско-логическа база, което придава нужната универсалност на изследването.

В структурно отношение дисертационният труд е прецизно изграден, без да се дава специален превес на един или друг проблем. Това придава на работата монолитност и целенасоченост. Засегнати са голям брой въпроси от теоретично естество, без да се пренебрегва езиковият материал, експлициращ теоретичните интерпретации.

Работата започва с изясняване на безусловно необходими за изследването въпроси като: лингвистичен и философски аспект на референцията, семиотична характеристика на езиковите знаци, история на референциалната теория, референциален потенциал на частите на речта. Така се изгражда нужната за по-нататъшните анализи теоретична база. Имайки предвид целите и обектите на изследването, авторката уместно се е насочила към референцията като основно работно понятие, приложимо както за именните, така и за глаголните фрази. Налице е задълбочено навлизане в логико-философската същност на понятието „референция“, проследен е пътят, който философската мисъл е изминала, анализирайки това понятие, уловени са езиковите възможности за осъществяване на референциалния акт.

Проследяването на референциалните възможности на езиковите единици в структурата на изказването е осъществено в рамките на два основни кръга форми – именни /носители на признака *определеност*/ и глаголни /носители на признака *относителност*/ . Езикова квантификация на пространството е граматикализирана като *определеност*, а езиковата квантификация на времето е граматикализирана като *относителност*.

Признакът *определеност* в именната система се репрезентира основно от т.нар. определени форми, които са част от широката функционално-семантична сфера на детерминацията. Д-р Вера Маровска се е запознала с голямото количество изследвания по този спорен за българската морфология въпрос, успешно е проследила диахронията на формите и семантичната им вариативност. Реализацията на признака *определеност* е обвързана логично с акта на референция и с параметри на цялото изказване, без което семантиката на определеността не би могла да бъде адекватно описана и разбрана. Споделям изложените от авторката схващания за връзката между референцията и определеността, както и самото разбиране за референциален статут на езиковите форми, застъпено в изследването.

Признакът *относителност* в глаголната система се репрезентира главно от формите на категорията таксис. Чрез тази категория се реализира референтността на глаголните форми. И в тази част от изследването авторката минава през диахронната призма, проследявайки историята на имперфектните глаголни форми и възникването на категорията таксис. Парадигмата на таксиса и по-специално на формите, изразяващи признака *относителност*, е разгледана във връзка с останалите глаголни категории: лице, число, време, залог, наклонение, преизказност. Имайки предвид дългогодишните занимания на д-р Маровска с проблемите на перфекта, логично е включването и на връзката таксис – перфект.

Семантичните, функционалните и формалнограматическите наблюдения над определените форми на имената и таксисните форми на глаголите довеждат авторката до следните изводи: пресечната семантична точка между определеността и относителността са значенията “конкретност на събитие и обвързаност с момент в миналото” /при относителните форми на глаголите/ и “пространствена конкретност, посочване, комуникативна познатост на явлението” /при определените имена/; по отношение на референтността в езика съществуват винаги референтни и потенциално референтни единици, като актуализацията на референтния потенциал се осъществява с помощта на разнородни езикови и неезикови средства; посредством признаците *определеност* и *относителност* се осъществява пространствено-времевата локализация на изказването. Общата реферативна функция на определените именни и таксисните глаголни форми авторката определя като универсална дискурсивна категория „референтен“ статус с основна опозиция *референтност* : *нереферентност*. Референтността /номинативна и предикативна/ е следствие от актуализацията на изречението.

Впечатлението за цялостен, задълбочен и научнообоснован труд, което оставя изследването на д-р Вера Маровска, се подсилва от приложената библиография. Библиографията, както и списъкът с ексерпирани литература, показват широката теоретична и емпирична платформа, върху която е базирано изследването. Авторката познава както фундаментални за проблема научни изследвания, така и най-новите интерпретации по коментираните проблеми. Но най-значимо е естествено индивидуалното отношение към обекта на изследването. Д-р Маровска ни предлага един оригинален, интересен и аргументиран поглед към проблема за референтността и средствата, посредством които тази изначално заложен в езиковите единици потенция се реализира в речта.

Въз основа на споделените наблюдения изразявам мнението си, че изследването на доц. Маровска има всички качества на значим дисертационен труд, който предлага цялостен поглед върху езиковата система и по-конкретно върху именната и глаголната морфология.

10.01.2012 г.
Пловдив

Член на научното жури:

Доц. Д-р Ваня Зидарова
Катедра по български език
Пловдивски университет